

A woman with short blonde hair, wearing a dark, long-sleeved dress, stands with her back to the camera in a dark room. She is surrounded by scientific or technical equipment, including a desk with papers, a globe, and various instruments. Several pendant lamps provide a warm, orange glow. The scene is framed by dark curtains on either side.

DNS

VÅR / VÅR
ÆRE / MAK

En framkalling av Bergen, krigen og kapitalismen

En teatersjefs privilegium er at man kan gi publikum en opplevelse de ikke visste at de ville ha.

Dette skjedde på DNS i 1935. Hans Jakob Nilsens urpremiere på Nordahl Griegs skuespill «Vår ære og vår makt» skulle jeg gjerne ha opplevd.

Stykket var en skandale allerede før premieren og det var kontroversielt lenge før det endelige resultatet var klart. De begivenhetene og de kampene som utspant seg rundt tilblivelsen av stoffet, er en stolt arv som Den Nationale Scene står dypt plantet i. Det er en arv som forplikter og som utfordrer oss alle.

Nå er det Tore Vagn Lid og Cecilie Løveid som skal ta dette stoffet videre.

Med utgangspunkt i Nordahl Griegs skuespill og liv, fremkalles både vår egen historie og Bergens historie. Scenografen Olav Myrtvedt har tatt konsekvensene av dette, og publikum deles inn i tre ulike seksjoner. Hvis du er heldig får du en myk og god rokokkostol i Kalfaret. Men det kan være du havner på en fin og grønn park-benk i sentrum. Den siste gruppen må ta til takke med harde trestoler fra Nøstet.

Det er med stor spenning vi ønsker dere velkommen til «Vår ære/vår makt».

Vi kan love deg en opplevelse du ikke visste du ville få, i et formspråk som har Tore Vagn Lids umiskjennelige signatur og vilje.

Velkommen i teatret!

Agnete G. Haaland
teatersjef

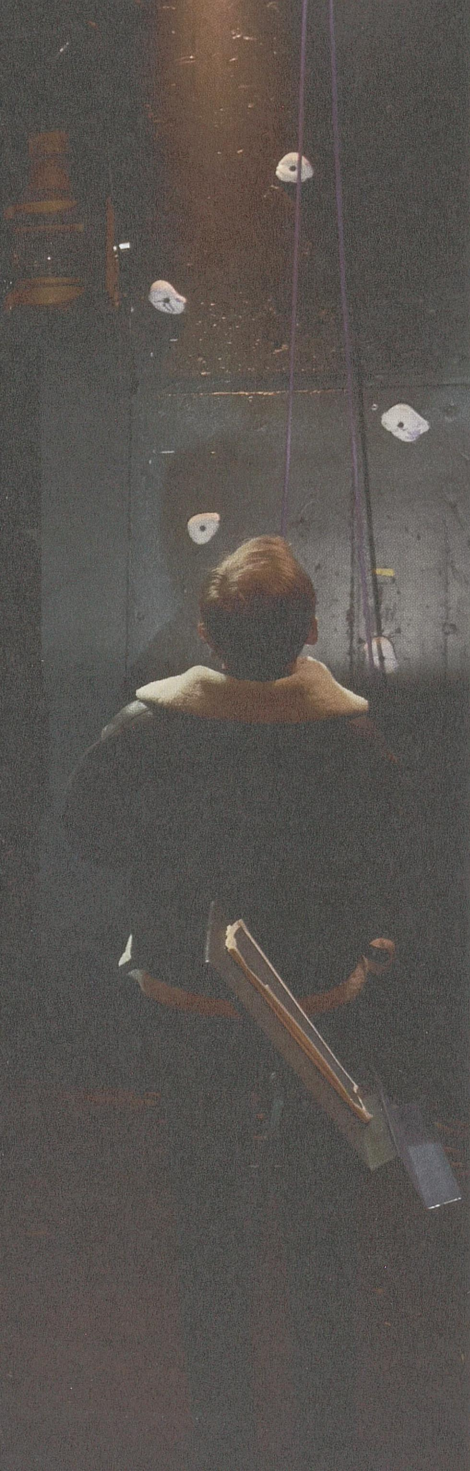

I spion- og rederbyen Bergen

Av Finn Bjørn Tønder

Tenk deg at du sitter i salen på Den Nationale Scene i 1935, klar til å se Nordahl Griegs omstridte, men veldig godt besøkte «Vår ære og vår makt». Det er svært mye du da vet om den tiden stykket omhandler; første verdenskrig, redernes kyniske bruk av sjøfolkene og hvilke redere det handler om. Dessuten er du godt kjent med de mange spion-sakene fra Bergen. Ja, du er mest sannsynlig i familie med en som mistet livet nettopp på grunn av disse spionene. Eller du er blant dem som tjente grovt på det tragiske som skjedde. Og så er det bare 17 år siden første verdenskrig. Mange sår er ennå ikke leget...

I 2016 har vi ikke lenger de naturlige referansene teaterpublikummet hadde i 1935. Nordahl Grieg brukte ikke de ekte navnene på de bergenske rederne i «Vår ære og vår makt», men i 1935 forstod de fleste hvem han mente. Ja, selv i dag vil du gjenkjenne redernavn som fortsatt er aktuelle i Bergen. Og kanskje velger Tore Vagn Lid og Cecilie Løveid å benytte seg av dem når de i «Vår ære/vår makt» bruker Griegs stykke som en portal tilbake i tid?

Når spioner verves i stykket ser vi kanskje på det som spennende i dag. I 1935 skjønnte publikum umiddelbart hva det betydde når en bergenser ble vervet som spion for Tyskland, f.eks. i 1915. Det var som oftest ensbetydende med den visse død for en rekke sjøfolk. Det er derfor naturlig at du blir med en liten tur tilbake til perioden fra 1914 til 1918, til første verdenskrig; krigen

Norge ikke deltok i, men som kostet livet til 1.892 norske sjøfolk og som senket hele 50 prosent av den norske handelsflåten.

Nordahl Griegs «Vår ære og vår makt» skildrer livet til sjøfolk og redere i Bergen i den meget omtalte «jobbetiden». Stykket setter skipsrederens spekulasjon og overflod opp mot sjøfolkens risikofylte og harde liv. Grieg forteller ikke en tradisjonell historie om en bestemt hovedperson, men setter sammen flere fortellinger om personer i Bergen som befinner seg i ulike sjikt av det bergenske samfunnet. Og glem ikke at det var langt større forskjeller da. Kort fortalt forteller han historien om hvordan krigen påvirker et kapitalistisk sjøfartssamfunn, der stykkets scener veksler mellom å foregå på skipsrederkontorer, på kaien, hjemme hos folk, på sjøen eller i Bergens smitt og smau.

Norge var nøytralt

Første verdenskrig var en av de blodigste krigene som noen gang var blitt utkjempet i Europa. Fra august 1914 til 11. november 1918 pågikk krigen, som førte til store endringer av europakartet. Nye stater oppsto, Østerrike-Ungarn forsvant og ble til en rekke mindre sentraleuropeiske stater. Dessuten ble Tyskland omformet fra monarki til republikk. Ja, mange mener også at det var denne krigen som utløste den russiske revolusjon.

Midt oppe i dette ble nøytrale Norge viktig. For i tillegg til Bergensbanens

betydning var landet vårt en stor sjøfartsnasjon. På begge sider var man interessert i å handle med Norge, og ikke minst dra fordeler av sjøfartsnasjonens handelsflåte. Samtidig var de stridende parter veldig opptatt av at motparten ikke skulle få de fordelene Norge kunne gi.

Både England og Tyskland skapte store problemer for den norske handelsflåten. Britene fordi de tvang all norsk sjøfart til å gå gjennom Den engelske kanal. Det var både en stor omvei og farlig fordi den var minelagt. Etter hvert fikk norske skip lov til å gå nord for Skottland, men da måtte de stoppe for kontroll i Kirkwall. Alt ble da også verre da Tyskland i februar 1915 erklærte alt havområde rundt de allierte landene som krigsfarvann. Dette førte til at britene fryktet at norske redere skulle trekke seg ut av konvoifarten norske skip var blitt en del av. Dermed innførte engelskmennene en politikk kalt «skip for skip». I praksis var det ensbetydende med at ingen norske fartøyer kunne forlate en britisk havn før man visste at en annen norsk farkost hadde lagt til. Dermed tvang man Norge til å opprettholde skipsfarten i en tid tyskerne sendte stadig flere ubåter ut for å senke skip som skulle til Storbritannia.

Tyske ubåter

Og det er her spionene kommer inn. De skulle skaffe oversikt over hvilke skip som skulle gå ut fra Bergen med kurs for de britiske øyer. Og så snart de hadde

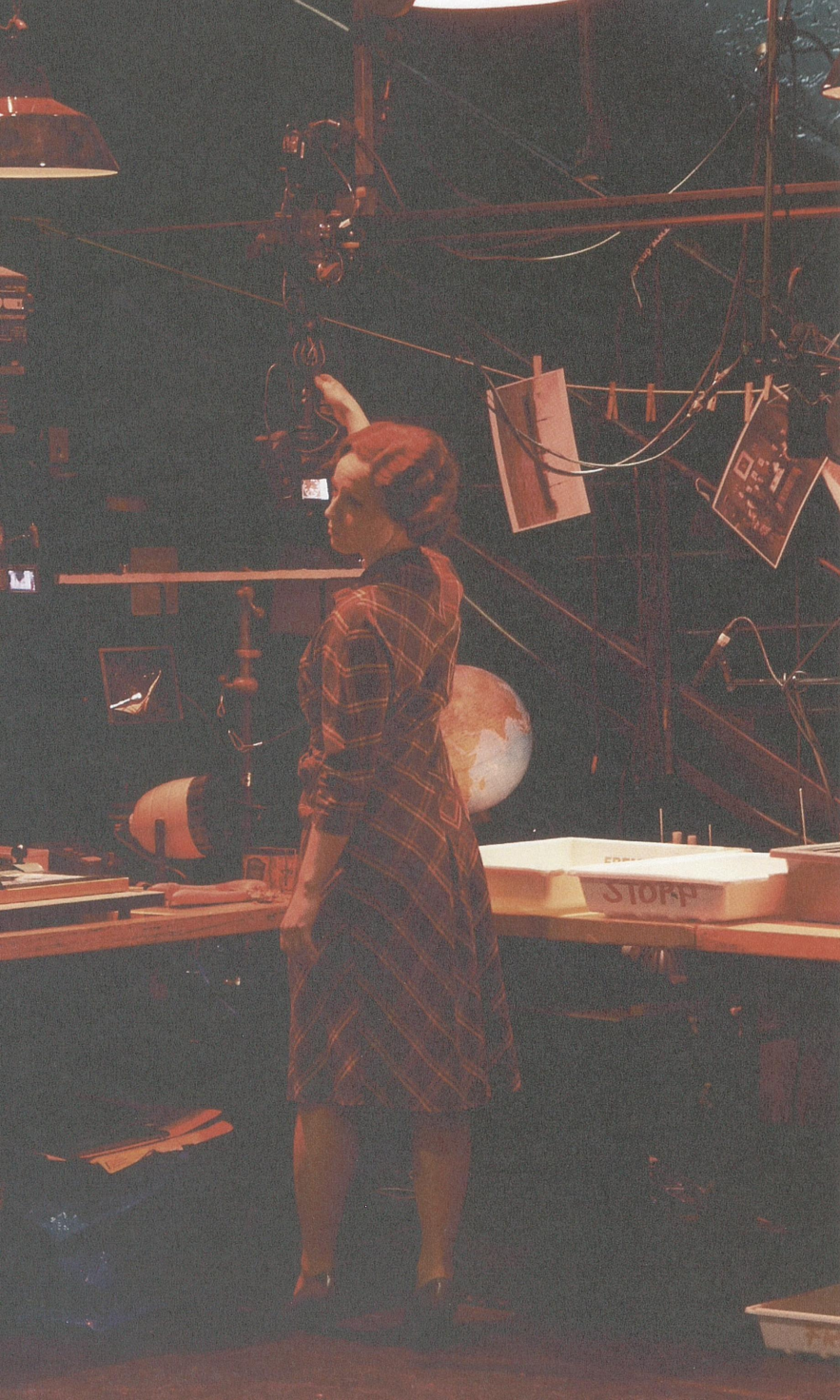
tidspunktet for avgang, fikk tyske ubåter beskjed, og lå klare med sine torpedoer... Dette visste etter hvert selvsagt skipsrederne. Og noen vegret seg for å legge ut. Dermed steg fraktratene, og håpet om enorm fortjeneste var alt for stor til at man tok hensyn til sjøfolkene ombord. Redernes investeringer og spekulative utnyttelse av informasjon fikk da også katastrofale følger for sjøfolkene på skip som ble senket av tyske torpedoer. Og det gjaldt ikke bare de som omkom på havet. Mange av de overlevende endte i alkoholisme. Et hjelpeapparat med psykologer sto ikke til disposisjon den gangen. På land ledet også den økonomiske konkurransen til at folk fra middelklassen satset stort – og svært ofte havnet i ulykken. Nordahl Grieg skildrer derfor et samfunn der noen vinnere tar alt, uten hensyn til de det måtte gå utover.

Spionasjen

Spionasjen i Bergen var omfattende, og mange ble avslørt. I «Vår ære og vår makt» verver den tyske agenten dr. Wegener, i første akt, agent Olsen fra Bergen til å spionere for Tyskland. Wegener kan meget vel være den kjente polarforskeren Wilhelm Filchner, som hadde opprettet et tysk pressekontor i Norge, før han ble avslørt som spionleder, og måtte rømme landet. Som et resultat av politiets etterforskning i saken ble en større spionring rullet opp i Bergen, i det som i avisene ble kalt den store spionsaken i Bergen». Ti tiltalte ble

dømt til fengsel for å ha skaffet opplysninger for Tyskland. Rettssaken vakte stor oppsikt og førte til betydelig tyskfiendtlighet i Norge, og spesielt i Bergen. Hovedårsaken til de sterke følelsene var at spionenes hovedoppgave i Bergen hadde vært å sende opplysninger om skipsavganger til tyske ubåter i Nordsjøen. Senere ble flere spioner avslørt. Blant dem tyskeren Erik Lawendel (dekknavn Erich Lavén) i 1917, som også hadde med seg bergenske medhjelpere. Spionene stod også bak flere branner på kaianlegg i Norge, men etter hvert slet tyskerne med å rekruttere bergenske spioner. Til det var reaksjonene fra folk flest for store etter at stadig flere hadde mistet sine kjære etter tyske ubåtangrep.

Og denne aversjonen, både mot tyskerne og norske spioner, varte selvsagt også etter første verdenskrig. Samtidig som flere og flere ante hvor kyniske skipsrederne måtte ha vært. Ikke rart, da, at «Vår ære og vår makt» skapte debatt – også før stykket ble satt opp. Her gjaldt det å ikke bli forbundet med de feile... Her gjaldt det å ikke bli avslørt...

Det blir derfor spennende å bli med inn i dette når Tore Vagn Lid og Cecilie Løveid med flere gjør teatret om til et mørkerom og den nye forestillingen «Vår ære/vår makt» fremkaller en traumatisk side av byens kollektive hukommelse. For her henter skuespillerne og musikerne frem glemte og fortrenge sider ved bergensernes fortid, en fortid som har vært med å prege dem til det de har blitt.

Til Nordahl

Velkommen tilbake, Nordahl! Til oss, her - hvor du hørte hjemme. Du har nok både vært savnet og ikke savnet. For husk, den krigen der du falt, er over nå. Det samme er ditt elskede Sovjetunionen. Ja, til og med den arbeiderstaten, DDR, som oppstod der hvor du ligger begravet, er for lengst historie. Beklager det. Men Franco, Franco er i hvert fall død! Ja, for ikke å snakket om Hitler - det hadde vi nesten glemt. Hitler ja, det er fint å kunne fortelle deg det. Han døde to år etter deg. Det sies at han skjøt seg i en bunkers ikke så langt fra der du styrtet. Ja, Nordahl, det begynner virkelig å bli en stund siden du sto her sist. Kriger du aldri har sett har blitt utkjempet med våpen du aldri ville kunne forestille deg. Men vi har også gjort enorme teknologiske framskritt, menneskelige framskritt. Kanskje vi skal vise deg.. nei la oss vente litt med det. For det aller viktigste når vi nå går inn i din tid, og du går inn i vår, er å få sagt følgende: Nye kriger er i emning, Nordahl. Skip går fortsatt ned, og formuer går fortsatt opp. Akkurat nå øses det med liv som innsats fra båter i nye farvann. De er kanskje ikke norske sjøfolk, men også de betaler dyrt til noen, og mange vil si at vi betaler dyrt for dem. Nye fronter flytter seg nærmere. Det er stor uro, Nordahl, stor usikkerhet. Fler og fler hevder at vi er kringsatt av fiender. Ikke minst derfor er det så godt å ha deg tilbake, slik at når vi nå går inn i din tid, så kan du kanskje gå inn i vår. Men en advarsel bør du likevel få; ikke vær for sikker på at vi bare vil deg vel.

Tore Vagn Lid

Teatret som mørkerom

Urpremieren «Vår ære/vår makt» stiller med et team av fremkallere som lager et portrett av Nordahl Grieg og viser hvordan byens historie er en del av din historie.

Av Silje Gripsrud

Teaterkjelleren er et mørkerom hvor det fremkalles fortrenkte sider ved bergensernes fortid. Skuespillere, musikere, foto og film utfyller hverandre og har like viktige roller i urpremieren på «Vår ære/vår makt» – en uredd og utforskende versjon av Nordahl Griegs klassiker.

I 1935 ble «Vår ære og vår makt» satt opp for første gang på Den Nationale Scene. Teatersjefen, Hans Jacob Nilsen, måtte true med å trekke seg for å få stykket oppført. Aldri før hadde byen, og dens rike menn, blitt stilt i så grelt lys. Tiden som stykket beskriver, «spekulasjonstiden» fra 1914–1918, var en uhyggelig tid. Mens unge sjømenn kjempet på liv og død, mens blodet fløt i strømmen og kvinner og barn sultet og døde, tjente skipsredere og spekulanter seg rike. Når et skip gikk ned, gikk en formue opp. Sjampanjen flømet og millioner skiftet eier. Og slik ble mektige familieimperier grunnlagt.

80 år etter urpremierer har dramatiker Cecilie Løveid og regissør og dramatiker Tore Vagn Lid tatt utgangspunkt i Griegs manus og laget sin egen versjon. Løveid mottok nylig Kritikerprisen og sin andre Ibsen-pris for «Visning», og Lid ble kalt «en unik stemme i norsk scenekunst» da han fikk Kritikerprisen for «Kill them all» på Nationalteatret.

Hvilket forhold har dere til Nordahl Grieg og vår «Vår ære og vår makt»?

TVL: Som barn oppdaget jeg manuset i bokhyllen i sommerhuset på Kalandseid. Siden da har det knuget i bakhodet. Situasjonen som beskrives er jo en viktig del av bergensernes historie og det gir på mange måter et blikk inn i kapitalismens anatomi. Ikke minst er stykket et kulelager for hele Nordahl Griegs politiske prosjekt som endte i et bombefly i 1943. Men selv om stykket er blitt snakket mye om, og nesten litt ihjel, settes det faktisk svært sjelden opp. Jeg tror grunnen er at Grieg henvender seg så tydelig til et publikum som fremdeles har 1. verdenskrig kaldt oppetter ryggen. Alle kjente til referansene og var berørt på ulike måter. Jeg ventet derfor til stykket ble kulturelt felleseie og kunne bearbeides før jeg sa ja til å jobbe med det. Nå kan vi gå i dialog med materialet og få det til å leve. Det betyr at vi i tillegg til å hente frem bilder og situasjoner fra spekulasjonstiden som «Vår ære og vår makt» belyser, også møter Nordahl når han skriver stykket i 1935 og ser på kampene som

oppsto rundt dette. Vi fremkaller sider ved fortiden og undersøker hvordan det har vært med på å prege oss.

CL: Hjemme hos meg talte de om «Vår ære og vår makt» i samme høytidelige tonelag som var det den russiske revolusjon. Jeg ser at forestillingen vi nå presenterer må bli et portrett av dikteren, journalisten og eventyren Nordahl Grieg, et analytisk drømmespill. Han er helt unik blant norske forfattere og levde et eventyrlig og dramatisk liv. Når andre flyktet fra et sted, bestilte han billett nettopp dit, om det så var til Kina, til Stalins Moskva eller den spanske borgerkrigen. Nordahl Grieg er Norges svar på Ernest Hemingway, og vårt prosjekt «Vår ære/vår makt» dekker mye mer enn bare Griegs legendariske teaterstykke. Det er på mange måter en feiring og en undersøkelse av et skuespill og mannen bak det, og det er blitt en visuell og musikkalsk forestilling som snakker om fortid uten å bli nostalgisk søtladen. Hvilken ære levnes en kommunistisk dikter i dag, hvilken makt har den politiske diktingen?

Den nye forestillingen har krevd mye research?

TVL: I tillegg til nærstudier av hele Nordahl Griegs forfatterskap, har vi fulgt ham med lys og lykte og lest biografier og analyser av hans samtid. Ikke minst har vi fordypet oss i Bergens historie og sjøforklaringer for å finne ut av referanser og hvem som skjuler

seg bak de fiktive navnene som Grieg brukte i stykket. Det har vært et spennende detektivarbeid som har gitt meg mange aha-opplevelser og våkenetter.

CL: Jeg har først og fremst fordypet meg i Nordahls liv og levd meg inn i de private omstendighetene, selv om jeg og har trukket litt i tråder i originalstykket og vært med å luften ut den ene scenen etter den andre. Noe av det jeg syntes var mest spennende var forholdet mellom Nordahl Grieg og Gerd Egede Nissen (1895–1988), som han ble sammen med like før han skrev «Vår ære og vår makt», og som han senere ble gift med i England under krigen. Fordi hun selv var instruktør og skuespillerinne, var Gerd betydningsfull i tilblivelsen av manuset. Nordahl hadde jo egentlig planlagt dette som et filmprosjekt. Jeg ser på stykket «Vår ære og vår makt» som et kunstnermøte mellom Gerd og Nordahl. I vårt teaterprosjekt inngår det autentisk lyd- og bildemateriale, som vi sammen har funnet frem til, også med Nordahl og Gerd. Dermed blir de selv nærværende i vår forestilling. Og jeg sier at statuen av Nordahl utenfor DNS kun er halvferdig. Gerd burde stått ved hans side.

Dere har kalt «Vår ære/vår makt» en psykoanalyse av byen?

TVL: Psykoanalysen er basert på en teori om at personligheten, og ubevisste konflikter i et menneskets liv, har røtter i barndommen. Psykoanalytikerne skal blant annet hjelpe pasienten til

å huske og analysere fortrenkte opplevelser, slik at man får dypere innsikt i sin egen psyke og komme styrket ut. Slik har prosessen et fellestrekk med fremkallingen i et mørkerom. Der ligger altså hele regikonseptet mitt for forestillingen, som også er en del av et større pågående forskningsprosjekt. Folks store interesse for slektsgransking har et lignende utgangspunkt. Vi er opptatt av hvordan ting som har skjedd i familien i tidligere tider har vært med på å prege oss. Bare tenk hvor stor suksess NRKs serie «Hvem tror du at du er» har fått. I vårt teaterprosjekt vil vi stille det samme spørsmålet til byen og bruke det psykoanalytiske blikket på Bergens mentalitet. Nordahl Griegs «Vår ære og vår makt» er viktig i så måte. Dette stykket, som er en øyenvitnes forsøk på å gripe den blodige tiden i – og mellom – to store kriger, blir en portal for oss, et redskap i vår gransking av byens forhistorie, og derigjennom også vår egen.

Hvordan har dere jobbet sammen?

CL: Det har vært et unikt samarbeid som i hovedsak har bestått av lange samtaler mellom Tore og meg der vi har vridd og vrent på ideer og vi har vært på en oppdagelsesreise sammen. Vi har diskutert tekstutkast og ulike innganger til materialet, og inspirert hverandre fremover. Det er spennende å se hvordan våre ulike perspektiv så godt smelter sammen.

VÅR/VÅR ÆRE/MAKT

Av Nordahl Grieg, Tore Vagn Lid og Cecilie Loveid

Regi/konsept: Tore Vagn Lid | Scenograf og kostymedesigner: Olav Myrthvedt

Komponister: Glenn Erik Haugland og Tore Vagn Lid

Lysdesigner: Arne Kambestad | Lyddesigner: Tor Endre Kalvenes

Foto/billedbehandling/video: Ane Bysheim og Arkikon AS

Dramaturg: Solrun Toft Iversen

Med: Katrine Dale | Ane Skumsvoll | Sigmund Njøs Hovind

Bjørn Willberg Andersen | Jonas Nielsen | Pål Rønning

Musikere: Per Egil Jørgensen - trompet og vokal

Annabel Balean Guaita - piano | Thomas Sinclair Valeur - gitar

Inspisient: Carl Mehl | Sufflør: Nina Agnethe Kopperdal

Lydproduksjon: Øystein Skattum, Jens Mathias Falkenberg | Videotekniker: Einar Bjarkø

Lysprogrammering/videoredigering: Anne Bergendahl | Maskør: John Einar Hagen

Maskørassistent: Silje Lie | Rekvistør: Magnus Holm/Cathrine Hopstock

Regiassistent: Ida Blixt Teige | Sceneteknisk kontakt: Kristian Strømme/Christian Eskildsen

Barn i video: Synne Odland Aase, Leon Krog Vignal, Didrik Strønen Damm, Filip Rasmussen

Takk til Øystein Skattum, Jens Falkenberg og Kim Raphaug: Lydstudenter fra TV-skolen/Høgskolen i Lillehammer som har hatt ansvar for lyddesign i forestillingen.

Takk til Billedsamlingen, Universitetsbiblioteket i Bergen for historiske bilder.

Bildene som er brukt i forbindelse med forestillingen er av fotografene Gustav Brøsing, Nils Busvold, Mittet & Co., Enoch Djupdræt, Atelier KK, W.A. Mohn, Olai Schumann Olsen og Ansgar Nilsen. Takk til Universitetsmuseet i Bergen, Seksjon for kulturhistorie for bruk av bilder av Fotograf Svanøe. Til Bergen Byarkiv for bruk av bilde fra Welhavensgate – ukjent fotograf, og til Sjøfartsmuseet for lån av malerier.

Takk også til prosjektprogram for Kunstnerisk utviklingsarbeid, Gudmund Skjeldal, Erling Borgen, Tove Jensen Holmås, Knut Ove Arntzen, Klasse 10 E og F og koordinator Trine Molid på Rothaugen skole.

Forestillingen varer i ca. 2 timer, ingen pause. Dekor og kostymer er produsert på Den Nationale Scenes verksteder. Det er ikke tillatt å fotografere, filme eller gjøre lydoptak under forestillingen.

Urpremiere i Teaterkjelleren 29. januar 2016.

Teatret i kamp mot mørkemaktene

Av Tove Jensen Holmås

«Teatret i kamp mot mørkemaktene». Slik er overskriften til kapittelet om Hans Jacob Nilsens sjefstid i verket om DNS' historie. Han ble ansatt i 1934, og med ham begynner en storhetstid. I et intervju sa han bl.a.: «Teateret skal ikke være støvet og søvnnig som en tyrkisk hage. Det skal føre fram tidens problemer, sette spørsmålene under debatt.»

Hans Jacob Nilsen var utdannet ingeniør fra NTH (i dag NTNU) i Trondheim. Der var han var aktivt med i studentenes teater- og revymiljø, og etter utdannelsen holdt han seg til teateret, både som skuespiller og instruktør. Han var samfunnsinteressert og påvirket av tidens strømninger innen teateret i Paris, Berlin, London og Moskva. Han var dypt bekymret over, og ville advare mot, fascismen og nazismens fremmarsj i Europa. Dette kom til uttrykk i hans valg av repertoar.

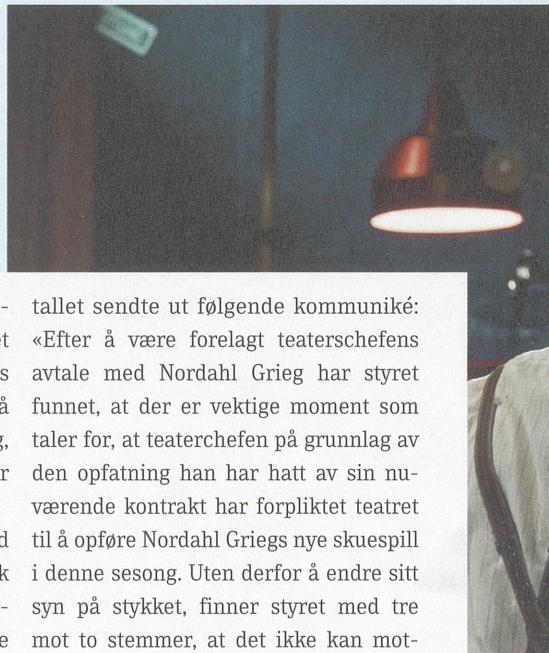
Han startet sin sjefsperiode med et smell: «Bøddelen» av Pär Lagerkvist – dramatisert for DNS av forfatteren selv – i Per Lindbergs regi var revolusjonerende og plasserte DNS som et nyskapende teater i Norden. Siden satte han opp «Mars 33» et antifascistisk skuespill av Ferdinand Bruckner, med premiere 20. mars 1935. I oppsetningen var det klare referanser til nazistenes makt-overtakelse i Tyskland i 1933. Nordahl

Griegs «Vår ære og vår makt» var egentlig påtenkt som film, men manuset passet rett inn i DNS' repertoar, og Hans Jacob Nilsen overtalte forfatteren til å gi det til teatret. Prøvene ble satt i gang, scene etter scene ble skapt av forfatter og regissør i samarbeid.

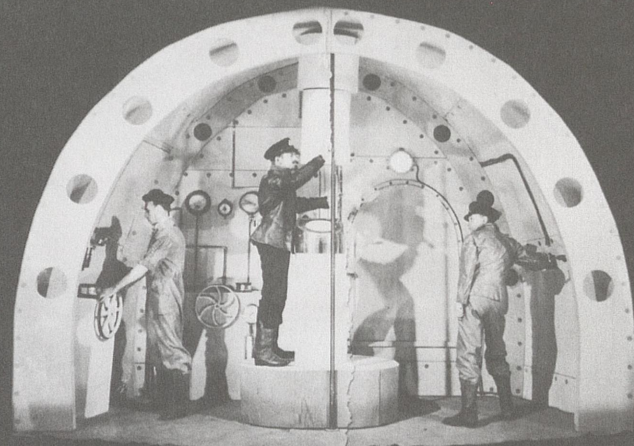
Stykket skapte imidlertid motstand i teatrets styre. Motstanden var politisk begrunnet. Nordahl Grieg hadde oppholdt seg i Moskva, og skuespillet ble sett på som sovjetisk propaganda og et usaklig angrep på rederstanden. Teatersjefen selv oppfattet det først og fremst som et angrep på krigen og krigsmentaliteten og forsvarte dets kunstneriske kvalitet, men med 3 mot 2 stemmer bestemte styret seg for å stanse oppførelsen. Mindretallet besto av professorene Bjørn Helland-Hansen og Haakon Shetelig. Sistnevnte uttalte til pressen at stykket propaganderte for fred, og at det var «en overmåte interessant og sterkt virkende forestilling.» Avisene hadde overskrifter om skandale i Bergen. Gerd Egede Nissen, som på det tidspunkt spilte tittelrollen i «Hedda Gabler», støttet teatersjefen og truet med å si opp og avslutte sitt engasjement. Hans Jakob Nilsen selv satte sin stilling inn på stykket skulle oppføres, og etter fem dagers strid snudde styreformannen. Det nye fler-

tallet sendte ut følgende kommuniké: «Efter å være forelagt teaterschefens avtale med Nordahl Grieg har styret funnet, at der er vektige moment som taler for, at teaterchefen på grunnlag av den opfatning han har hatt av sin nuværende kontrakt har forpliktet teatret til å opføre Nordahl Griegs nye skuespill i denne sesong. Uten derfor å endre sitt syn på stykket, finner styret med tre mot to stemmer, at det ikke kan motsette sig at det kommer til opførelse. Teaterschefen har deretter trukket sin avskjedsansøkninng tilbake (...)»

Stridens kjerne var at «Vår ære og vår makt» tok for seg sjømennenes kår og redernes hensynsløse behandling av dem i jobbetiden under første verdenskrig. Handlingen førtes frem til nåtiden, altså 1935, og viste den grelle kontrasten mellom sjøfolkene som med livet som innsats seiler i krigstider, og rederne og meklerne som lever i dekadent luksus. Regien var påvirket av en metode kjent fra sovjetisk teater og film, «montasje av kontraster», der en scene settes effektivt i kontrast til den neste. Lys, dreiescene og hydraulikk ble utnyttet fullt ut, og oppsetningen fikk en filmatisk effekt. Unge Per Schwabs scenografi var en organisk del av helheten. Et fiffig grep (og nytt den gang) var ellers en opphisset mann fra borger-

Ubåten: Fra urpremieren på DNS i 1935 på Nordahl Griegs «Vår ære og vår makt». Foto: Teaterarkivet/UiB.

skapet som i salen reiste seg brått og protesterte på det som ble vist på scenen og sa at slik var det ikke nå lenger. Da bryter nåtiden frem på scenen: Sjøfolkene sitter alkoholisererte og nerveslitte på herberget, mens rederne lever like mye i sus og dus som før. Børsmennesket sier: «Det lysner på markedet. Blir det krig i Østen?» Et sitat Nordahl Grieg hadde hentet fra Norsk Sjøfartstidende.

«Vår ære og vår makt» gjorde dypt inntrykk på publikum. Det ble dundrende suksess, skuespillerne fikk svært gode kritikker – spesielt Hans Stormoen i rollen som Vingrisen. Karl Bergmann som Ditlef S. Mathiesen fikk også ros. Teatersjefen selv spilte Ubåtkapteinen. En avis roste også litt humoristisk «ingeniør H.J. Nilsen for regien».

«Vår ære og vår makt» gikk sin seiersgang på teatret i Bergen, og senere i Oslo. I anledning oppførelsen i 1976 skrev regissør og teatersjef Knut Thomassen: «Nordahl Grieg vil for alle teaterfolk være en kontinuerlig utfordring, og han er og vil fortsatt være en grunnpilar for DNS.»

Direktørene: Fra urpremieren på DNS i 1935 på Nordahl Griegs «Vår ære og vår makt». Foto: Teaterarkivet/UiB.

Bak scenen

DRAMATIKER, REGIKONSEPT, KOMPONIST

Tore Vagn Lid er regissør/forfatter/komponist. Doktorgrad fra Institut für Angewandte Theaterwissenschaft i Giessen. Har skrevet, regissert og komponert musikk til en rekke forestillinger, blant dem «Kill them all!» (Lid 2013), «Fatzer» (Brecht 2012), «Almenrausch» (Lid 2008) og «Almenrausch - En Radiohøring» (Lid 2011), «Før Soloppgang» (Hauptmann 2011) «Avgjørelsen» (Brecht 2008). Tatt ut som første norske regissør til Salzburger Festspiele «Junge Regisseure» i 2008. Heddepriser for «Mann = Mann» (2007) og «Almenrausch» (2008). Radioteatrets Blå Fugl Pris (2011) og Bergen Kommunes kunstnerpris (2012) og Kritikerprisen 2013 for «Kill them all!». Utgitt artikler, bøker og oversettelser, blant dem: «Gegenseitige Verfremdungen – Theater als kritischer Stoffwechsel zwischen Bühne und Musik». Peter Lang Verlag (Frankfurt a.M.) 2011. Kunstnerisk leder for Transitteater -Bergen. Professor for dramaturgi/scenetekst ved Kunsthøgskolen i Oslo.

DRAMATIKER

Cecilie Løveid er dramatiker, forfatter og lyriker. Løveid debuterte på Gylden-dal Norsk Forlag med «Most» i 1972. Hun debuterte som dramatiker på DNS med «Vinteren revner» i 1982. Hun har gått på Statens håndverks- og kunst-industriskole, og har dessuten studert teatervitenskap. For hørespillet «Måke-spisere» fra 1983 vant hun Prix Italia. Nationaltheatrets oppførelse i 1994 av «Maria Q», skuespillet om Vidkun Quisling og hans to importerte hustruer fra Sovjetunionen, fikk stor oppmerksomhet. Løveid regnes som en av Norges fremste dramatikere fra 1980- og 1990-tallet. De fleste av hennes skuespill er oversatt og framført i utlandet. Løveid har vært utgitt på Kolon Forlag siden 1999. Diktet «Rug» fra 1983 er et av Norges mest antologiserte og gjennom-analyserte dikt. Om Løveids dikt er det sagt: «Løveids dikt besitter den egenskapen at de berører fordi de frastøter, og frastøter fordi de berører, men aldri på sentimentalt vis. Noe av det beste som skrives av dikt i dag.» (Sindre Ekrem, BT) Løveid var Festspliddikter ved Festsplillene i Bergen i 1991. Hun var bosatt i København fra 1999 til 2011, og har nå flyttet hjem til Bergen igjen. Løveid mottok nylig Kritikerprisen og sin andre Ibsen-pris for «Visning».

SCENOGRAF OG KOSTYMEDESIGNER

Olav Myrvedt er utdannet scenograf fra Danmarks Design Skole, og har arbeidet som scenograf innen teater og dans siden 1995. Produksjoner i utvalg, Nationaltheatret: «Don Juan - et nachspiel», «Påske», «Sporvogn til begjær», «Terrorisme», «Gengangere», «Villanden», «Faust», «Ønske-konsert», «Salong» «En folkefiende», «Flaggermusen», «Foreldre-møte», «OMsorg» og «Fri». Stockholms Stadsteater: «En midtsommernatts-drøm». Gøteborgsoperaen: Donizettis «L'elisir d'amor». Den Nationale Scene: «En midtsommernattsdrøm» og «Et dukkehjem». Det Norske Teater : «Den stygge» og «Fedra». Han har laget scenografi til flere urpremierer på Jon Fosses stykker som ble presentert i utstillingen Fosse via Myrvedt under Praha-quadriennalen i 2003. Han har samarbeidet med en rekke frigrupper innen dans og teater. Myrvedt ble tildelt Reumertpris for scenografien til «Helligtrekongersaften» ved Aalborg Teater i 2011.

KOMPONIST

Glenn Erik Haugland er en anerkjent musikkdramatiker som i hele sitt virke har eksperimentert innen ulike former for musikkteater. Han er godt kjent innen norsk kulturliv for sin virksomhet både som komponist, skribent og som tidligere leder for Norsk Komponistforening. På musikkteaterfeltet har han markert seg både innen det narrative og i former som er mere fragmenterte. Musikken hans er nært knyttet til bilder og hendelser, og beveger seg i et scenisk rom både med og uten scenisk visualisering. Haugland er etterspurt på flere arenaer og har i tillegg ledet Opera Omnia gjennom nær 40 ulike musikksceniske produksjoner. Over 100 verk har det blitt som inkluderer 12 operaer. Kammeroperaen «Hulda og Garborg» (2001) ble nominert til Nordisk Råds Musikkpris, mens operaene «Rebekka» (2007) og «Hyper-musikal» (2009) er blitt fremført på Den Norske Opera. Sammen med Heidi Tronmo har han hatt suksess med «PoY!» (2001-11), «Veras Ville Verden» (Ultima 1996) og «HavFest» (2011 & 2013). Den senere tid har komponisten markert seg med installasjonene «Grøne Sjøar og Blått Blod», «Byen» samt musikkteaterforestillingene «Judasevangeliet» og «SUB».

Kaptein Grieg

Siste Nordahlvariasjon

Av Cecilie Løveid

På min leting etter Nordahl Griegs hodeskalle fikk jeg høre om noen spesielle vintertrær. De sto i en park foran et slott ved et vann i Berlin. En natt i desember 1943 fikk de besøk av en fugl så tung at trærne forandret fasong for alltid. Den ene vingen ble liggende i en annens hage, forresten. Viten er alt.

Piloten snakker med mannskapet via flyets intercom: - Velkommen til kaptein Nordahl Grieg han er ombord som vår gjest, hurra!

Underlige fugler lander ikke her om vinteren
Men trærne visste at Europa var i krig, og at en dødsfugl, en fire motors Lancaster hadde lettet fra basen ved Salisbury plane ti sekunder før skjema

Piloten melder: - bombesikter, haleskytter, midtskytter, radiooperatør, observatør, flymaskinist, hele mannskapet med kaptein Grieg føler seg herlig kledd på av kjærlighet og oppdrag.

- Nå flyr vi rett over fiendes kystlinje mot Berlin. Berlin går i ett med himmelen og mannskapet kunne tenkt seg en øl.

Luftvernet der nede ser ut som lightere som gnistrer og ikke får fyr.

Det er gutter på fjorten som passer luftvernikanonene.

- Hold øya oppe!

Jeg fikk vite at i et kunsterhus like under dem skulle det ligge kulltegninger av redselsscener fra forrige krig; sultende barn, bedende hender, mødre med døde og døende barn, gamle som dør, syke, sultende. Kvinner som roper Nie Wieder Krieg!

Hva ville kaptein Grieg ha rapportert hjem hvis han visste at det var denne skatten han skulle bombe, tenkte jeg.
Nå brenner huset.

-Hitlerjugend fyrer løs fra svarte bakken.

Jeg fikk høre at Lancasterfuglen var landet i trærne med mannelik i fjærene, fuglens egg var en udetonert bombe som dessverre satt fast i bombedøren.

Det glade mannskapet og kaptein Grieg, poeten med oppdraget, fikk ikke sin øl den kvelden.

Jeg får meg ikke til å si poetisk at vi skal bre over ham sne fra snefjell i Norge, hvit; eller lava fra skaldenes Island «hilsen din Gerd». Glødende.

For jeg vet jo at hodeskallen og Nordahl må ligge stille under en motorvei ved Berlin for alltid.

Ligge til et nytt brettspill kan legges ut etter Ragnarok.

AS Den Nationale Scene, Pb 78 Sentrum, 5803 Bergen, Tlf.: 55 54 97 00, Billetter: 55 60 70 80

Ansvarlig utgiver: Agnete G. Haaland | Redaktør: Ole Friele jr. | I redaksjonen: Silje Gripsrud, Tove Jensen Holmås, Finn Bjørn Tønder og
Tore Vagn Lid | Scenefoto: Ane Bysheim | Design: Neolab by Knowit | Trykk: Bodoni | Program nr. 1 – 2016 | Kr. 30,-